

Iskate vsak dan razen nedelj in praznikov.
Izšel dnevno razen nedelj in praznikov.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravniki: 2657 So. Lawrence Ave.
Office of publication: 2657 So. Lawrence Ave.
Telephone: Lawrence 4635.

LETO—YEAR XVI. Chicago, Ill., ponedeljek, 12. novembra (Nov. 12), 1923. STEV.—NUMBER 266.

AMERIKA SE JE ODPOVEDALA REPARACIJSKI KONFERENCI.

Ko je francoski veleposlanik natančno obravnil stališče svoje vlade, se mu je Hughes lepo priklonil ter dejal, da se njegova vlada ne more vdeležiti nameravane konference.

FRANCIJA JE ZA OMEJENO DOGNANJE NEMŠKE PLAČILNE MOČI.

Washington, D. C. — Združene države so se formalno odpovedale vdeležbi na nameravani reparacijski konferenci, kakor jo želi imeti francoska vlada. Ko je francoski veleposlanik Jusserand natančno obravnil francosko stališče na konferenci z državnim tajnikom, ga je potem Hughes obvestil, da bi predložene omejitve izničile smoter in namen preiskave, ki jo je predlagal Hughes v svojem newhavenskem govoru ter natančneje.

Uro pozneje je bilo uradno rešeno v Beli hiši, da bi naredile francoske omejitve preiskavo ničve in brezkoristno, valedesar da bi bila ameriška vdeležba nemogoča.

Veleposlanik je potem sporočil po kablju Hughesov odgovor svoji vladi. Če bo francoski ministri predsednik Poincaré vztrajal pri svoji zahtevi, potem bo cela zadeva potisnjena na stran. Če pa se Francija ukloni ameriški zahtevi, potem se bo dalo najti podlago, na kateri bi se utegnile Združene države vdeležiti reparacijske konference.

V tujaknjih uradniških krogih prevladuje mnenje, da ne bo Francija popustila niti za las, in da je ameriški načrt za ekonomično obnovo v Evropi mrtel.

Pogajanja v zadnjem tednu so stremila na obeh straneh Atlantskega morja, da bi prišlo do sporazumnega zavezniškega povabila, v katerem bi bile Združene države povabljene na reparacijsko konferenco. London je pripravi povabilo na konferenco brez omejitev, in to sta sprejele z malimi izpremembami Belgija in Italija.

Francoska vlada je predložila amandament, po katerem bi naj bila preiskava omejena na dognanje, koliko je Nemčija v stanju plačati sedaj, in izvedenci bi ne smeli imeti pravice do preiskave ruske zadeve. Ko je te omejitve omenil francoski veleposlanik Jusserand zadnji ponedeljek, se je državni tajnik Hughes potem pogolobil v razmišljanje, kaj naj pomenijo tiste omejitve.

Veleposlanik je to sporočil svoji vladi, ki mu je potem odgovorila, kakor je povedal državnemu tajniku Hughesu.

Predlagane omejitve, ki jih zahteva francoska vlada, so naslednje:

1. Izvedenci naj preiščejo sedaj plačilno sposobnost nemške republike. In to pomeni nemško plačilno sposobnost med dobo od 1. januarja, 1924, do 1. januarja, 1930.

2. Izvedenci naj dožene industrijske in druge vire v Porurju, ali nikakor pa ne smejo prerešati postavosti francoske okupacijske sistema za francosko pobiranje tamošnjih davkov itd.

Dobivši te podrobne obrazložitve francoskih omejitev je državni tajnik Hughes nemudoma obvestil francoskega veleposlanika Jusseranda, da bi takšne omejitve izničile smoter reparacijske konference, ki bi naj zavselej ugotovila nemško reparacijo ali vojno odškodnino ter tako vzpostavila ekonomično stabilnost v Evropi.

Odgovor, ki ga je francoski veleposlanik vročil državnemu tajniku Hughesu, je bil le formalen. Značaj francoskih omejitev je bil znan predsedniku Coolidgeu in njegovim svetovalecem, ko se je njegov kabinet sestel na sejo v petek dopoldne ter pričel razpravljati o tej zadevi.

Kakor je prišel pozneje glas iz Bele hiše, je predsednik v popolnem soglasju s svojim kabinetom v tem, da bi bila konferenca s francoskimi omejitvami ničeva in brezkoristna.

Pregled dnevnih dogodkov.

Amerika.

Amerika je uradno obvestila Francijo, da z reparacijsko konferenco po Poincarjevih pogojih ne bo nič.

Policija v Chicagu je prišla na sled ukradenim bondom v vrednosti \$750.000.

Miljenar Stokes v New Yorku, ki je tožil svojo mlado ženo za ločitev zakona, je izgubil pravdo.

Sodišče je razsodilo, da je zaganje pivovarne nepostavno.

Inozemstvo.

Bavarska vstaja je odkrila veliko fašistovsko zaroto v treh državah. Italijani so tudi zapleteni.

Bavarski monarhisti so se skregali med seboj, zato so obsedeli na cedilu.

Amerika in Anglija bosta mogoče zdaj zahtevali, da Francija plača dolgove.

Lloyd George je napovedal boj carinski politiki angleške vlade.

“PLAČAJ, FRANCIJA!” BO PRIHODNJI KORAK.

Amerika in Anglija bosta mogoče zdaj zahtevali, da Francija plača dolgove, ker noče sprejeti pogojev za novo konferenco.

London, 10. nov. — Angleški uradni krogi se nič ne čudijo, ko so prejeli vest iz Washingtona, da je državni tajnik Hughes večer obvestil francoskega poslanika Jusseranda, da Združene države ne morejo sprejeti protipogojev Francije za obnovo reparacijskih pogajanj. Poincaré je ubil konferenco in vsa razgovorjanja z ameriško administracijo so bila zatona.

Splošno mnenje v uradniških krogih Londona zdaj je, da bodoči logičen korak bo formalna nota ameriške in angleške vlade, naslovljena na Francijo, z zahtevom, da Francija plača vojne dolgove. Amerika in Anglija ne upata, da dobita denar od Francije, ampak a to potezno nameravata prisiliti francosko vlado, da se malo omeha iz izpremeni svoje stališče napram reparacijskemu problemu.

NEPRISTRANOST PRISILNIŠKIH OBLASTI?

New York, N. Y. (Fed. Press.) Kljub dejstvu, da je bila skoro polovica 4.000 preobitnih prisiljenecv, pripuščenih v to deželo po osebnem odloku delavskega tajnika Davisa, Angležev, zmaguje je London svojo glavo ter daje duška svoji sumnji, da je bil ta “akt človečanstva” posledica želje, obvarovati ameriško ladjo Leviathan pred plačanjem velike globe, ker je pripeljala preveč tujcev v pristan.

Neka londonska vest navaja londonski list “Evening News” ter pravi:

“Precej komedije je v zadevi parnika Leviathana in njegovih preobitnih potnikov. Leviathan je prišel v jako neprijeten položaj, kakaj, po prisilniški postavi bi moral plačati globo v znesku po 80.000 funtov. Leviathan je last Američanov samih, in ta slučaj je bil očitno eden izmed tistih, v katerih je pravičnost nadomestilo usmiljenje. Ali rešitev je bila zares prav srečna, kakaj, človečanstvo in trgovina sta bile vpleteni.”

“The Daily News” piše:

“Parnik Leviathan lastuje in obratuje ameriška vlada. Zato se nam ni treba prav nič čuditi, če je bilo njenih 4.000 preobitnih potnikov izseljenecv pripuščenih v deželo. To izkustvo bi moralo prav gotovo pospešiti reforme v ameriških prisilniških določbah.”

Lloyd George napovedal boj carini.

London, 10. nov. — Lloyd George je takoj ob svojem povratku iz Amerike napovedal neizprosni boj Baldwinovi vladi radi nameravane uvedbe carinske tarife. Izjavil je, da je pripravljen voditi združene liberalce za princip svobodne trgovine.

ODVETNIK RYER JE POMAGAL PRODAJATI UKRADENE BONDE.

Howard P. Blackford, ki je uradnik pri družbi avtomobilskih izvoznikov, je bil aretiran, ko je priznal, da je bil odvetnikov pomočnik.

DETEKTIVI NA POGONU ZA TATOM TOZADEVNIH BONDOV.

Chicago, Ill. — Odvetnik Julian C. Ryer, ki je bil zapleten v preiskavo velike tatvine, ki je bila izvršena v skladiščni hiši bratov Werner, ko je priznal zadnji četrtak, da je imel v rokah en ukraden bond, je podlegel pritisku predloženih dejstev ter izpovedal, da je pomagal prodajati ukradene bonde, ki predstavljajo znesek po \$23.000.

Po Ryerjevem priznanju je bilo detektivom mogoče prijeti Howarda P. Blackforda.

Ta je priznal, da se je vdeležil razpečevanju ukradenih bonдов. Imenoval je policijski moža, od katerega je dobil ukradene bonde.

Detektivi so šli na pogon za tistim možem takoj naslednje jutro.

Blackford je sodružnik C. M. Fraina, in ga je v četrtke imenoval odvetnik Ryer ter zatrdil, da je od njega prejel tisti bond, o katerem je najprej pripoznal, da ga je imel v rokah.

Drugi podatki so potem prišli na dan kar drug za drugim. In ti so:

Vrednost tatinskega plena cenijo sedaj približno za \$750.000. Najprej so jo cenili za četr milijona dolarjev.

William McGirr, ki je lastnik neke točilnice lahkih pijav v Buffalu, N. Y., je bil aretiran, ker je polizkušal en ukraden bond spraviti v denar, in policija je izvedela, da je že poprej prodal takih bonдов za \$16.000.

Štavnji podjetnik Charles Kusel, ki ima svojo pisarno na 11 La Salle St., Chicago, Ill., je bil aretiran na domu, 849 Windsor Ave., v petek zvečer. Ta je tajil, da bi poznal odvetnika Ryerja in da bi sploš kaj vedel o ukradenih bondih. Po zaščitjanju je bil izpuščen na svobodo.

Državni pravdnik, ki ima to zadevo v rokah, je rekel, da je bilo več bonдов razpečanih v Chicagu, in da ni odvetnik Ryer povedal vsega, kar ve. Detektivi niso mogli dobiti odvetnika niti v njegovi pisarni, niti ne na njegovem domu. Ali v petek proti polnoči ga je privedel neki pravdnikov prijatelj na detektivsko postajo, kjer so ga izpustili.

Detektivski načelnik Wharton je namignil, da utegne biti več jako odmevnih oseb v Chicagu zapletenih v to veliko tatvino.

RADI UKRADENEGA POLJU. BA SE MU OBETA JEČA.

Chicago, Ill. — Nekdanjemu glavnemu zdravniku v nemški bolnišnici dr. Justinu L. Mitchellu se obeta ječa, ker je siloma poljubil neko dekle.

Okrajni sodnik Edmund K. Jarecki je zapletil zdravniku v okrajno ječo, če ne položi varščine v znesku po \$12.500, ali pa če ne plača večbajocel se bolniški strežnici Matildi Benhardt, ki je dobila zdravnikov poljub, denarne globe v znesku po \$10.000.

Dr. Mitchell je dejal v svojem predlogu, da ne more plačati denarne globe, in zaprosil oprostitev v smislu nesolventnosti postave.

Zagovornik siloma poljubljenega dekleta je zatrdil, da ne more biti zdravnik oproščen na podlagi gorlomenjene postave.

“Mitchell je kriv največjega pregreška napram žensstvu,” je dokazoval zagovornik. “Njegov polizkus, dobiti od dekleta, kar je v največji časti pri žensstvu, mofa biti primerno kaznovan.”

Sodnik Jarecki je namignil, da ne bo vpošteval zdravnikove prošnje, kar ne pomeni ničesar drugega kakor zapor za zdravniška, če ne položi zahtevane varščine v znesku po \$12.500.

FUNT, FRANK, LIRA — VSE PADA, PADA!

New York, N. Y. — Prva poročila o monarhistični revolvi v Nemčiji so skoro izbila dno valutam zavezniških držav. Angleški sterlingski funt je v petek padel na newyorški borzi za tri cente na \$4.40, francoski frank pa na 5.63 centov. Zelo sta padla tudi belgijski frank in italijanska lira. Padla je tudi vrednost danskim in norveškim kronam in holandskim goldinarjem.

OGRSKA SE PRIPRAVLJA NA VOJNO.

Jugoslovanski presbiro v Washingtonu nam pošilja poročilo, da je prinesel newyorški list “The New York Times” dne 28. oktobra naslednji razgovor jugoslovanskega poslanika v Washingtonu:

Washington, D. C. — Jugoslovanski poslanik dr. Trošić-Pavišić je izjavil, da ima njegova vlada absolutne dokaze za ogrsko pripravljane na vojno. Poslanik je podal to izjavo z ozirom na predavanja, ki jih ima grof Apponyi v tej deželi. G. Pavišić je rekel, da nima njegova vlada ničesar zoper madžarsko posojilo v tej deželi, če bi bil izposojeni denar porabljen pod neposredno kontrolo Lige narodov, to pa zato, ker se je bati, da ne bi Ogrski posojila izkoristili za pripravljane kakšnega spopada, ki bi Ogrski omogočil napadati ozemlja njenih sosed.

Odklanja je trditev grofa Apponyija, češ, da je narod jugoslovanske države “napol barbarški,” je poslanik ironično in sarkastično primerjal madžarsko literaturo z ono ostalih balkanskih narodov. Če ima sploh Madžari kakšno literaturo, je dejal, jo po največ dolgujejo Slovanom, Romunom in Židom. Poslanik je navedel primere, ki, kakor pravi, potrjujejo njegove trditve.

“Ne verjamem, da pomeni obisk grofa Apponyija v Združenih državah uspeh,” je rekel g. poslanik. “Prej sem mišljenja, da je to uspeh male antante. Če ni ameriški narod doslej verjel, da se Ogrska dežela pripravlja na maščevalno vojno, ima za to polne dokaze v govorih grofa Apponyija, ki je eden najvplivnejših voditeljev madžarskega naroda. Ta je v svojih predavanjih odkrito priznal, da je trianonska pogodba krivična in njena revizija zastranega neobhodno potrebna. Iz njegovega pritoževanja, češ, da je Ogrski od njenih 18 milijonov prebivalcev, ki jih je imela poprej, odvzeta s trianonsko pogodbo 10 milijonov, je dovolj jasno, da zahteva obnovitev nekdanje kraljevine madžarske, česar se pa ne da doseči brez vojne z malo antanto. To je ameriški narod prav dobro razumel, kar najbrž ni ravno posebno velik uspeh, na katerega je računal grof Apponyi.

“Če bo ta reakcionatec, ki previdno skriva dejstvo, da je v njegovem stremeljenju zavrt povratek Habsburgovcev na ogrski prestol, izposloval posojilo v Združenih državah, potem je čisto gotovo, da izzove novo vojno, ker ne prikriva svojega programa in ideala, ki je vse v tem, da pride zopet pod madžarski jarem 10 milijonov Čehoslovakov, Maloruscov, Srbov, Hrvatov in Rumunecv, to pa vse v imenu dozdevne madžarske civilizacije, ki jo hoče zopet vživljati tistim “napol barbarškim narodom”. Toda leti pa prav nič ne čutijo te potrebe, ker so le enkrat okusili učinke tiste “civilizacije”, posebno pa v vojnem času.

“Mi imamo neovrgljive dokaze, da se Madžarska pripravlja na vojno. Mednarodna kontrolna komisija je pred kratkim odkrila, da izdeluje Madžari orožje in municijo večjega kalibra, kakor pa jim je to dovoljeno po trianonski pogodbi. Brez mnogih drugih dokazov in ne da bi bilo treba navesti famozni govor, ki ga je imel regent Horthy in njegov publikacijski je prepovedal njegov lastni prvi minister — edini slučaj v zgodovini — človek se

Zarota monarhistov na Bavarskem, Ogrskem in v Avstriji izpuhtela v nič.

Faisti treh držav, ki so bili v zvezi z Mussolinijem, so hoteli ta mesec izpeljati puče po vsej centralni Evropi in uvesti diktaturo, toda njihovi načrti so padli v vodo. Vodilni zarotniki aretirani v Budapešti. Fiasko na Bavarskem je oplašil zarotnike.

Dunaj, 10. nov. — Izjalovljen Hitler-Ludendorfov puč na Bavarskem je razkril na široko razpredeno fašistovsko zaroto v Avstriji, na Ogrskem in morda tudi v Bolgariji in na Turškem.

Pred več tedni je avstrijski ministrski predsednik Seipel poslal vojaške čete na bavarako mejo, ko je prejel informacije od socialistov, da se nameravajo bavarski in avstrijski fašisti združiti na Tirolskem in napasti Dunaj, ko pride dan njihovega splošnega puča.

Pred nekaj dnevi je bila odkrita zarota v Budapešti. Nacionalistični poslanec Ullain je bil aretiran, ko je bil že na vlaku, a katerim se je mislil odpeljati na Bavarsko. Policija je pri njem našla listino, ki so odkrile, da je bil Ullain v tajni zvezi s Hitlerjem in Ludendorfem in da je bila sklenjena pogodba alianace med bavarskimi in madžarskimi fašisti, ki so imeli načrt fašistovske diktature za Bavarsko, Avstrijo in Ogrsko.

Ogrski ministrski predsednik Bethlen je nato ukazal aretirati več nacionalističnih voditeljev in tudi 70 Bavarecv, ki so prišli na Ogrsko pod pretvezo, da iščejo delo v neki pivovarnici. Prišlo je na dan, da fašistovski puč v Budapešti se je imel izvršiti zadnje dni novembra. Aretiranje voditeljev je vrglo zarotnike v konfuzijo, toda mnogi so še na prostem in med temi Hadžas in Pronax, ki imata velik vpliv na Ogrskem.

Dalje se poroča, da je tudi več vodilnih italijanskih fašistov zapletenih v bavarsko-avstrijsko-ogrsko zaroto. Hitler je bil v stalni zvezi z italijanskimi fašisti in znano je, da je objubil Mussoliniju, da Italija lahko obdrži južne Tirole.

Med zarotniki, ki so bili aretirani v Budapešti, je tudi neki Američan po imenu Titus de Bobula, ki trdi, da je po svoji ženi v sorodu z ameriškim jeklarskim magnatom Schwabom.

MRS. KULIK OPROŠČENA.

Chicago, Ill. — Mrs. Nellie Kulik je po enoletnem zaporu v okrajni ječi izpuščena na svobodo. V preiskovalnem zaporu je bila, ker je bila obtožena, oziroma osumljena, da je zastupila svojega moža.

Mrs. Kulik in mrs. Klimek sta bile aretirani pred več kakor enim letom dni pod obtožbo, da sta zastupile vsaka svojega moža in več drugih možkih. Mrs. Klimek je bila sojena prva in obsojena na dosmrtno ječo v Jolietu, ker jo je porota izpoznala za krivo, da je zastupila Josipa Kupezyka.

Mrs. Kulik je bila potem sojena pod obtožbo, češ, da je zastupila Wojcieka Sturmerja, ali porota se ni mogla zediniti v krivdoreku. Država je potem začela trdit, da je bila sokrivka in s pomočnicen svoji sestrični v zastupljenju Josipa Kupezyka.

Ko je bila v četrtke oproščena te krivde, je pomožni državni pravdnik William F. McLaughlin predlagal, da naj bodo umaknjene vse druge obtožbe proti njej.

VRME.

Chicago in okolica. — V terek oblačno in deževno. Zmerni vetrovi z zapada in juga. Temperatura zadnjih 24 ur: najvišja 52, najnižja 46. Solnce izide ob 6:37, zaide ob 4:33.

Izpozna, da se Ogrska pripravlja na vojno, če čita predavanja grofa Apponyija.

Delavski list je stla, s katero razbuna vaš nasprotnik.

KONEC KOMEDIJE NA BAVARSKEM.

Ludendorf je v ječi. Hitler je pa pobegnil ranjen. “Revolucija”, ki se je izlegla v pivnici, je šivela 18 ur. Monarhisti so se sprli med seboj radi vprašanja, kdž bo bodoči cesar. Med katoliškimi in protestantskimi monarhisti ni sloge.

London, 10. nov. — Diktator Kahr, ki je spretno izigral fašiste in Ludendorfove monarhiste, je razglasil obsedno stanje po vsej Bavarski, kakor javljajo iz Berlina. Vsaka smrtna obsodba, ki jo izreče vojno sodišče, se ima izvršiti v treh urah.

Druga vest iz Monakova šez Berlin se glasi, da se še ne ve, kaj je general Ludendorf zaprt. Kje in general Lossow še nista naznaila, kaj mislita storiti s ujetnikom. Ludendorf ni ranjen, kakor je bilo večerj poročano, pač pa Hitler, ki je pobegnil. Rana ni teška.

Berlin, 10. nov. — “Velika narodna revolucija”, ki je imela “rešiti” Nemčijo in katero sta vprizorila general Ludendorf in bivši avstrijski častnik Hitler, je trajala samo 18 ur, nakar je končala s največjim fiaskom, kar so jih še doživeli nemški reakcionarji.

Ludendorf, vodja nemških armad v svetovni vojni, ki je pred petini leti kapituliral pred zavezniki, je večerj, ravno na dan pete obletnice prve kapitulacije, drugič kapituliral brez boja in danes je ujetnik generala Lossowa, svojega bivšega častnika.

Adolf Hitler, bivši avstrijski oficir in vodja bavarskih fašistov, ki se je večerj jutraj prijavil za “kancelarja” vse Nemčije in ki je sanjal, da postane še ta teden nemški Mussolini, je nekeje skril, ko se mu je posrečilo uiti iz palače vojnega ministrstva.

Cela komedija, katero naziva berlinski socialistični “Vorwaerts” “revolucijo klovnov”, se je začela in končala v pivski kleti blizu Monakova. Čim so Hitlerjevi fašisti, katerih je bilo okrog 4000 po številu, prišli v Monakovo in zasedli nekaj vladnih poslopij, so že bili napadeni po zveznih četah pod vodstvom generala Lossowa, kateremu je Hitler prejšnji večer podelil vojno ministrstvo. Boj je bil kratek. Fašisti, ki so prej prisegli, da “umrjejo” za svojega voditelja, so se razpršili na vse strani in Hitler ter Ludendorf sta ostala sama s pešico najvestejših pristašev v palači vojnega ministrstva. Lossow jima je dal ultimatum, da se imata podati v eni uri, če ne, bo poslopje bombardirano. Hitler je bil za boj, toda Ludendorf se je takoj podal. Hitler je hitro pobegnil s svojimi pristaši in med begom, ko so ga hoteli prijeti, je dobil lahko rano.

Manjšje praske med fašisti in državnio policijo ter vojski so bile tudi v Nurnimbergu in Ingolstadt, toda fašisti so hitro pobegnili. V celi komediji sta bila ubita dva policaja in 10 ranjenih, a na Hitlerjevi strani je bilo sedem ali osem mrtvih in nekaj ranjenih.

Stresemannova vlada, ki je z bavarskim fiaskom zelo utrdila svoje stališče, smatra vsako nevarnost monarhistične vstaje za temeljito končano; vse izjemne naredbe so preklicane in prostovolci, ki so imeli braniti Berlin, so bili poslani domov.

Pruski nacionalisti, ki so večerj jutraj navdušeno pozdravili “veliko revolucijo”, so se poparjeni poskrili in njihovo časopisje molči. Največjo aramoto uliva general Ludendorf, ki je nekoč užival

(Daj se na 3. strani.)

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cena oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vrnejo.

Naročnina: Zastojena država (vsega Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 na pol leta, \$1.65 na tri mesece, in za posredstvo \$0.50.

Naslov na vso, kar ima sili v listu:

"PROSVETA"

3657-88 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER OF THE FEDERATED PRESS"

Datum v oglepaju n. pr. (Nov. 30-23) poleg vašega imena na naslova pomeni da vam je s tem dnem poteklo naročnina. Ponovito jo prava, da se vam ne ustavi list.

OPERETNA REVOLUCIJA PRI KRAJU.

Operetna revolucija nemških fašistov, kateri sta bila na čelu nemški fašistični vodja Adolf Hitler in general Erik von Ludendorff, je klaverno končala, še preden je dobro začela. Revolucija je bila vprizorjena v interesu Hohenzollerncev. Med vrsticami se čita, da naj bi ta družina zopet zavladata prek Nemčije, Avstrije, Ogrske in Bolgarije. Ta družina bi nosila najvišjo saržo med kronanci v teh deželah, drugi kronanci bi pa dobili manjše sarže. Hohenzollern bi bil nemški cesar novega nemškega imperija, drugi bi pa bili vladajoči kralji, knezi, vojvodi itd.

Te revolucije niso v prvi vrsti preprečili republikanski elementi. Ampak vtopili so jo takoj v začetku monarhistični elementi, ki se ne strinjajo, da bi bil nemški cesar protestant, marveč je njih vroča želja, ker je tako ukazal Vatikan, da postane nemški cesar katoličan. Ti monarhisti zahtevajo, da postane nemški cesar Wittelbacher, ki je katoličan in družina ni tako kompromitirana kot družina Hohenzollerncev in Habsburžanov, ako se ne ozi-ramo nato, da je nekaj Wittelbacherjev že znorelo in da je blaznost podedovalna v tej družini.

Ludendorff in Hitler sta paktirala tudi s temi monarhisti. Dogovorila sta se z njimi, da njima pomagajo na pohodu proti Berlinu, da tam spode republikansko vladno in zopet okličejo nemškega cesarja iz družine Hohenzollerncev. Izdelani so bili podrobni načrti ne samo v Nemčiji, ampak postali so celo dogovori z italijanskimi, avstrijskimi, ogrskimi in bolgarskimi fašisti, kako se po "slavni" zmagi nad neoboroženim nemškim ljudstvom urede meje med raznimi državami in se sklene nova aljanca ali zveza. Ko sta Hitler in Ludendorff udarila, ker sta bila prepričana, da sta v enem dnevu, k večjem v dveh v Berlinu, jih katoliški monarhist dr. von Kahr ni samo pustil na cedilu, ampak jih je po znanem jezuitskem nauku, da namen posvečuje sredstva, tudi napadel z deželnimi bramborci in policijo, sebe je pa postavil v luč rešitelja republike.

Tako neumno menda ni šel nikdar noben monarhistični prekucuh v spretno nastavljen katoliško monarhistično past, kot sta zlezla Hitler in Ludendorff. Zadnji je mogel dober general, saj tako so o njemu poročali, kot politik je pa velik tepec. Pomagal je res monarhistični ideji, toda ne, da spravi Hohenzollernca na nemški prestol, ampak odprl je pot katoliškim Wittelbacherjem.

Nekateri menijo, da je s potlačenjem Hitlerjeve in Ludendorffove monarhistične operetne revolucije odpravljena monarhistična nevarnost v Nemčiji. Tisti, ki sodijo tako, se motijo. Monarhistična nevarnost, prav resna monarhistična nevarnost šele prihaja v Nemčiji. Monarhistični nemški fašisti so potisnjeni v kot, a vstajajo pa monarhistični klerikalni elementi, ki prejemajo svoje ukaze iz Rima.

Katoliški monarhist von Kahr si je pri potlačenju fašistične monarhistične vstaje pridobil izkušnje, ki so za klerikalne monarhiste velike vrednosti. Pred vsem se je prepričal, da tudi s klerikalno monarhistično vstajo ne bo nič, ako ne preseneti nemških delavcev, kadar ne čujejo. Tudi sedaj bi Hitler in Ludendorff ne prišla tako hitro v Berlin, kot sta izračunila na papirju. Nemški delavci so bili pripravljeni zastavkati po vsej Nemčiji. Monarhistični prekucuh bi bili takoj odrezani vseh komunikacij in transportnih sredstev. Tudi živila in municija bi hitro pošla. Poleg se je von Kahr prepričal, da so mu bavorski deželni bramborci in policijoti udani z dušo in telesom, tako da se lahko nanje zanese, da bodo streljali tudi na očete in matere, ako jim on tako ukaže. To sta dve veliki izkušnji za človeka, ki misli sam na vpostavitve monarhije v Bavarski, ako jo ne more naenkrat vpostaviti v vsej Nemčiji.

Nemško delavstvo bo moral odslej biti še bolj na straži, ako hoče odvrniti monarhistično nevarnost, ki prihaja od nemških klerikalcev, nastopajočih pod različnimi političnimi imeni, da ložje preslepe navadno ljudstvo, da ne spozna njih monarhistične igre.

Hitlerjeva in Ludendorffova monarhistična vstaja, pričeta z dramatičnim nastopom v hramu za pivo, je končana. Kdo ve, ako bo klerikalna monarhistična vstaja tako hitro končala, kadar prične na migljaj iz Rima, ako nemški delavci ne bodo nanjo pripravljeni. Le večna čuječnost nemških delavcev lahko odvrne klerikalno monarhistično nevarnost v Nemčiji.

JAVNA GOVORNICA

Glasovi članov S. N. P. J.
in čitateljev Prosveta.

Irwin, Pa. — Nerad, toda primoran sem odgovoriti dopisovalcu v Edinosti št. 130 in Canonsburga, Pa., ki se je na vso moč razšepiril nad umrli Jožetom Ambrožičem. Junak je pokazal vso svojo inteligenco, kakorine so zmogli vsi tisti, ki ne ljubijo resnice, pač pa laž in obrekovanje. Da je v resnici, pokazuje njegov dopis v tisti številki Edinosti, ki ga dobesedno tu prepisem, in bodo čitatelji iz iz njega videli, kako nizkotni so listi, katere je prejel verski fanatizem. Dopis se glasi:

"Canonsburg, Pa. — Genjeni g. urednik: — Na mrtvaškem odru leži moj, poznan v javnosti med ameriški Slovenci Jože Ambrožič. Ob tej priliki mi hočem napisati za spomenik prav tako, kakor-šnega si je zaslužil v življenju, kakor-šnega po pravici gre. Jože Ambrožič je bil več let vodja zaselepljenega socializma v Ameriki. Slepil je na vse mogoče načine, kot to še danes delajo na Lawndale. Jože Ambrožič je bil največji sovražnik boga in katoliške cerkve. Spisal je mnogo protiverskih poverni za rdeče časnike. Jože Ambrožiču ni bila nobena beseda pregrada in prenesramna, da jo ne bi on izrekel. V grob je padel in ni ga več... Katoliška cerkev pa še stoji kakor je stala. Značaja Jože ni imel nobenega, ravnotako, kot je rekel Zvonko Novakovič. Kar mu je boljše naslo, to je bil. Doktor mi je socializem nesel, je bil socialist, potem republikanec, potem prohibicionist itd. Ko je kandidiral za mirovnega sodnika, se je najbrž še dal zapisati v prezbiterijansko vero. Kaj njega briga vera taka ali taka, ali pa nobena, samo da je bil izvoljen za mirovnega sodnika. Žalosten je ta spomenik, a resničen je, če bi napisal drugače, bi ne bil pravičen, ne resničen. Je še na pravici in sedaj vidi, ali je res bog ali ne, katerega je on v življenju tajil. Kaj ima sedaj Jože Ambrožič od tega, ko je bruhal iz sebe v glasilo narodne jednote proti veri in bogu? Sedaj vidi, kako neumen je človek, ki se kaj takega predrzne. — Naročnik."

Dati mu hočem nekoliko odgovora na vaški stavek. Na prvega mu odgovorim, da je bil Jože Ambrožič v resnici moj, ki je šel živeti po svojih mislih, in tudi živeti, kakor se človeku spodobi. Kaj pa ti, ubogi zaselepljenec? Še sedaj nisi prišel do spoznanja in prepričanja, da mrtvi ne more vatati in govoriti. Zato tako maščevanje nad nekom, ker ga ni več. Kje pa si bil tedaj, dokler je bil pokojnik še med vami? Zakaj potem žaliti tak žalostno družino, ki še tako ne more utolažiti svojih aro valed izgube svojega roditelja. Tako delajo samo tisti, ki vidijo le za palec pred seboj in verujejo v ocpustke. Pripravljeni so napraviti vse zlo na svetu, zato se tudi tako radi maščujejo nad mrtvim.

Dopisovalec predbaciva pokorniku vsakovrstne sleparije. Ome-tili moram, da sem spoznal umrlega Jožeta 12 let in še nikdar nisem slišal, da bi bil koga oslepil, kakor tudi na Lawndale do danes ne more nihče dokazati kake sleparije. Ako pa je bil Jože Ambrožič vodja socialistov, je imel prav gotovo zato svoje prepričanje, da je edina zmagaz za delavstvo v socialistični stranki. A prišel je do prepričanja, da gre prepočas in da on ne bo dočkal tistega časa, in zato je odstopil od stranke. To pa ni nikaka sleparija.

Dalje piše, da je bil Jože največji sovražnik boga, čprav na drugi strani piše, da ga je tudi tajil. Kako je torej mogel sovražiti boga, če sploh ni verjel, da je bog? Dopisovalec tudi ne more biti sovražnik Jožetov, ker Jožeta ni več. Torej še smo o neki stvari prepričani, da je ni, je ne moremo sovražiti. Paš pa je dopisovalec v Edinosti sovražnik Jožetove družine, kateri zadaja še hujše rane. Če bi bil Jožetov sovražnik, bi se bil oglasil prej in tudi kaj dokazal.

Jože je pisal in vpraševal, odkod je bog in iz česa je narava. Odkod pa ti prihajaš, dopisnik, ki se spravljaš zdaj nad njega, ko ga ni več? V grobu je in ni ga več med nami. Katoliška cerkev pa se maza in kmalu pride čas, ko tudi nje ne bo. Prav to je dokaz, ker so katolišani že opetali, da si že ne upajo imeti atikov z živimi ljudmi, ampak z mrtvimi.

Da je bil Jože Ambrožič mrtiv in delaven, je dokaz, da se je povpel do mirovnega sodnika in si napravil svoje lepo domovanje. Toda on ni sadov svojega dela

dolgo užival, uživali jih bodo njegovi dragi, katere je iz srca ljubil. Da se je dal zapisati v prezbiterijansko vero, je imel prav, rešil se je s tem večnih nadlegovalcev. Stopil je v vero, ki je bolj odkritostna ter jo vodijo delavci, ki imajo svoje družine in vsak po eno ženo, ne pa kakor katoliški farji, o katerih vedno beremo po listih, koliko imajo z njimi opraviti sodišča.

Obrekljivi dopis dopisovalec v Edinosti ni padel na rogovitna tla. Žalosten je lahko vsakdo, kdor ga pozna. Zda ima zopet priliko in se spove svojih grehov, da je čez mrtve lagal in jih obrekoval. Potem bo zopet prost, spet bo lahko obrekoval, pri Edinosti pa bo zopet dobil prostor za obrekovanje.

Priporočam pa mu, da pusti mrtve pri miru, ker ga oni ne slišajo ter ne vedo, kako kosmato jih obsoja. Resničen bi bil njegov spomenik o Jožetu Ambrožiču, če bi ga bil napisal takole:

"Umrli je dobro poznan v javnosti Jože Ambrožič. Bil je vzor Slovenca. Ni se hotel imenovati drugače, kakor je bilo pravo slovensko ime Jože. Zavedal se je, da je Slovenec, zato tudi ni upošteval, ako ga je kdo klical Joe. Kot Slovenec se je Jože tudi zavedal svoje dolžnosti, da stori kolikor največ more za slovenski narod. Z njegovo pomočjo je bilo ustanovljeno društvo "Postojnska jama", št. 138, z njegovim delovanjem so si člani zgradili malo dvorano, ki pa je bila vlad naslejanja članstva kmalu pretesna. In nato so začeli na njegovo prigovarjanje zidati kranjsko stavbo, na katero so val canonsburški Slovenci pomenili. S pomočjo njega je bil tu organiziran socialistični klub št. 118, pri katerem si je našel mnogo sovražnikov. Z njegovo pomočjo se je tudi ustanovilo društvo "Avgust Bebel", št. 259 v Meadow Lands, Pa., katero ime je on priporočil pri ustanovitvi seji. Člani so ga v navdušenjem odobrili. To so njegova dobra dela za Slovence v canonsburški okolici, na katere bi narod ne smel nikdar pozabiti."

Kaj pa je storil za narod oni zagriženi obrekovalci mrtvih? Prav gotovo nič. Saj tako je videti, da ne obdaje z živimi ljudmi, ampak napada mrtve, kateri ne morejo odgovarjati.

Jože, šel si od nas, zapustil si nas v dvomih in upanju, kakor si sam upal pred časom, da sasje zlato solnce. Kdaj nam zasije solnce svobode, da se rešimo kapitalističnega jarma. Ako ne prej, se bomo rešili tedaj, ko nas zadene usoda kot tebe. Odiel si, a tvoja dela so ostala med nami. Počivaj mirno v hladni gomili. Prizadej družini moje sožalje. — Jernej Kokelj.

Poročila iz Jugoslavije.

Od naših stalnih poročevalcev.

Trst, Reka in ml. "Tam, kjer se je včasih gibalo nebroj pridnih rok, vidni tu pa tam še nosača s kovčekom; po progah, kamor je prihajal vlak za vlakom, raste sedaj trava; v mestu, kjer je bilo večjih vrvenje ljudi najrazličnejših narodov, vidiš pohajati trume fašistov, pobalinov sklicanih iz vseh krajev Italije. Naš Narodni dom, delavski domovi, pogorišča; prej evetova industrija, sedaj povsod brezposelnost — to so verni sledovi fašizma." — Tako mi ome-tila prijatelj v pismu iz Trsta. Sli-čno, če ne še bolj žalostno-sliko nam nudi Reka. Ko so po končani vojni vkorakale italijanske čete zahrbtno brez boja v naše Primorje, kakšno navdušenje je bilo takrat med Italijani, in danes pri resnih ljudeh, kakšno razočaranje. In nikjer najmanjšega upanja. Kje zamore Italija dati mestoma prav na severni periferiji isto blagostanje, živahno trgovstvo, kakor sta ga imeli včasih, ko sta bili izhod srednje Evrope na Jadransko morje. Vsaka pametna italijanska vlad bi morala uvideti, da lahko vsaj životvarijo — o prvotni ni govora — primorska mesta te na bazi prijateljskega sosedstva v zaledju. Ne mine pa skoro dan, ca bi fašisti kelihu trpljenja, ki ga mora izpiti naše pošteno ljudstvo, znova ne prilili. Če že prenehajo požigati domove, siliti ljudi z rietovim oljem, pa pridejo z naredbami, ki se jim mora smejati vsak trezno misleč človek. Pred kratkim je Mussolinijeva vlada razpustila v Trstu "Slovensko planinsko društvo", ki ni imelo drugega namena nego, navduševati ljudi za naše lepe planine iz gojiti hrbo-lavstvo. Utemeljevala je fašistovska vlada svojo odredbo s tem, čel da bi markacije (rudeča znamenja ob poti) služile kot kalipot eventuelnemu pohodu Jugoslovanov v

Trst. Strah pa le imajo pred umi, dani pri nas nikdo ne misli resno na vojno. In na Reko so sedaj poslali generala Gagliardija, da na-pravi tam red ter reši mesto pred poginom. Zares duhovito, ko Itali-ja sama tako gosto obljubena drža-va ne more preživeti svojih ljudi, ampak jih mora na milijone iskati zasužnja v tujini. Sedaj pa hoče osrediti s svojim pokroviteljstvom mesto, ki bi imelo samostojno naj-lepšo bodočnost. Saj se je ogrom-na večina reškega prebivalstva pri zadnjih legalnih volitvah v reško konstituentno izreklo za samostoj-nost. Kaj to fašistom mar — rajši pogini pod našo zastavo. In rapal-ska pogodba; kaj ta briga pusto-loveca Mussolinija, za njega je po-godba; da se prelomi. In mi Jugo-slovani z gnevom v srcu gledamo ta vandaliem. Kako lahko bi obe državi živeli srečno v prijateljs-kem razmerju, saj pri nas je za to najboljša volja. Toda pod ta-kim nasiljem Italijanov nad našimi ljudmi ni na to misliti, ker pri-jateljska vez med nami in Italijo gre lahko le skozi srca naših pod-jarmljenih bratov.

Nemčija pod belo dik-taturo.

Berlin. (Louis Lochner za Fed. Press.) — Z dvema tretjinama ve-čine se je nemški parlament, odre-kel svojih in ljudskih pravic in poveril moč-kabinetu. Pri drama-tični seji, od katere so izstopili komunisti kakor nacionalisti, je parlament izročil kabinetu sledo-či diktatorsko moč:

"Narodna vlada (to se pravi kabinet) ima polno moč do od-reda, ki se ji zdijo potrebne pri urejanju finančnih, gospodar-skih in socialnih neprilik. Pri svo-jem početju ji tudi ni treba upo-števat fundamentalnih pravic, si so za jamčene po ustavi. Kakor-šne-koli odredbe izvrši kabinet, pa morajo neposredno biti namanje-ne parlamentu in narodnemu sve-tu, ki morajo biti preklekane, če tako zahteva parlament."

Po nekem drugem sklepu ta za-kon, ki daje skoro neomejeno moč kabinetu, ne bo ostal v veljavi dalj kot se obdrži sedanj kabi-net in ne dalje kot do 31. marca 1924. Moč bi bili poverili v parla-mentu kabinetu še dalj, a to je o-nemogočilo levo krilo socialisti-čne stranke.

Levo krilo socialistov se je pred glasovanjem o tem umaknilo iz zbornice s komunisti vred. V njih skupini je bilo 31 poslancev. Ko je bila predloga o tem na glasova-nju, je umljivo, da so bili socia-listi odločnojska skupina. Desna stran je vendar glasovala za dik-taturo kabineta, kateremu, pred-seduje Strösemann, a militaristi-čni diktator je Geiser.

Šele potem se je izkazalo, proti komu bo izrabljena diktatura ka-bineta, ko so enkrat zanjo glasova-li.

Militaristični diktator je prvo prepovedal kongresa delavskih svetovalec v Turingije in Saksonskega. Proletarske stotnije, če-te oboroženih delavcev, ki so jih tvorili socialisti in komunisti, ki so bile organizirane v svrhu ob-rambe proti nacionalistom in drugim kapitalističnim organiza-cijam, so bile razorožene. Organi-zirane zadruge na Saksonskem, katerih smoter je bil, da se rešijo mešetarjev in pridobivajo živč od kmetov direktno delavcem v mestih, so bile proglašene za ne-postavne.

Na drugi strani pa so na Ba-varskem monarhisti in reakci-o-narji, ki nadaljujejo s svojo dr-žavno diktaturo. Tam pa vlada iz Berlina noče posredovati in se ne utikati. Če bo diktatorski kabinet res kaj naredil, bo le s prisilo in zelo prisilansko. Bavarska se ce-lo odreka plačevati davke, zlasti posedujoči razred, a diktatorji v Berlinu ne ukredujejo niesar. Sa-mo proti delavstvu imajo moč. Vsak odločnejši voditelj, ki je še ostal izza režima Viljema II. se je zatekel v Monakovo na Bavar-sko, kjer se z naglico vse priprav-lja za vpostavitve monarhije. Ali diktatorji v Berlinu mirno gleda-jo. Admiral Tirpitz, kateri še ved-no čuti mačka po pijanosti slava s podmornicami, general Luden-dorff, diktator Kahr, z zaslugami iz Kappovega puča, princ Rup-reht, ki bi rad bavarski prestol in potem še mogoče še nemškega, Adolf Hitler, kandidat za nemškega Mussolinija in še cela tolpa drugih si prizadeva, da bi zopet dobili monarhijo.

Kake je bodočnost Nemčije? Vsiljivi plemiči in nahujskana dr-hal z duhovščino vred, vsi bi ra-di videli, da bi šimprej zavlada-la prejšnja soldateska in bi zopet

dobili številne privilegirane iz-riščevalce revnega ljudstva. De-lavstvo se zaveda tega in se orga-nizira. Po mnogih mestih Nemčije se vrši organiziranje delavcev ko-že nikdar prej. Člani socialisti-ne in komunistične stranke se spa-jujo v skupni organizaciji. Delav-ske organizacije v Berlinu, Ham-burgu, Erfurtu, Hagenu, Franko-brodu, Mainu, Heidelbergu, Stet-tinu, Zeitzu, Chemitzu in drugo so danes tako složene kot so orga-nizacije na Saksonskem in v Tu-ringiji.

Russell napoveduje razredno vojno.

(Leland Olds za Fed. Press.)

V svoji knjigi "Pogled v bodočnost industrijalne civilizacije" na-poveduje Bertrand Russell razred-no vojno za kontrolo moderne in-dustrijske civilizacije. Razredna vojna, pravi Russell, se bo vršila med kapitalističnimi narodi na eni in socialističnimi narodi na drugi strani, ali pa med delom in kapi-talom v vsaki posamezni državi.

Dve naraščajoči sili na svetu sta danes industrijalizem in naciona-lizem, pravi Russell. Vsaka imad-njija ima dve obliki: na eni strani je oni, ki ima oblast, na drugi strani pa oni brez moči, ki želi po-svoboditvi. Kapitalizem in socia-lizem sta dve formi industrijalizma, dočim sta imperijalizem in samo-odločanje dve drugi obliki nacio-nalizma. Kaos na svetu pa prihaja iz spojitve kapitalizma in imperi-jalizma na eni ter socializma in sa-moodločevanja na drugi strani.

"Ameriški biznismeni se ve-dno verjamejo v kapitalistični družabni red," pravi Russell, "a biznismeni drugod upajo, da bo kapitalistični družabni red trajal vsaj še toliko časa, dokler so oni pri življenju. Mislijo, da bodo še lahko satrili tiste, ki bi skušali iz-vojevati drugi družabni red."

Russell vidi Zdrružene države kot vtlesenje državnega kapitali-zma in sile, ki bo morda tekmovala s socializmom za nadvlado sve-ta. To vlado opisuje kot oligarhijo (vlado posameznikov), delavnih multimilijonarjev, ki kontrolirajo produkcijo združenih industrij. Njih kontrola nad državo je pa-čela radi zasebnega lastništva in-dustrijskih produktov, katere rabl država, ako hoče še dalje ek-sistirati."

Russell priznava, da je indus-trijalizem ponižal ljudi na stališe odvisnosti, kajti industrijska družba jim je odvzela to, kar jih je delalo samostojne. Tako se de-lavci v industrijski družbi odvi-sani od drugih. Celo ena stroka in-dustrije ni neodvisna, temveč vse delavstvo je odvisno od vse in-dustrije. In če to industrijo kontro-lira začetni lastnik, je vse delav-stvo odvisno od njega.

Toda odvisnost je čisto druga-čna, kolikor se tiče delavca, ako je odpravljeno privatno lastništvo industrij. Javno lastovanje in-dustrij, od katerih je odvisno delav-stvo in vse človeštvo, bi pomenilo za delavstvo večje udobnosti. Teh-nična znanost je še tako izpopol-njena, da bi ne bilo treba posebne-ga dolgega delavnika, ki bi zado-stoval za dosti boljše življenske pogoje delavcev.

Russell je kakor drugi misel Evrope v dvomih, da bo mogoče doseči industrijsko socializacijo brez bojev. Boji pa so po nje-govem mnenju samo za uničevanje. Sploh on meni, da bodo vojne uni-čile današnjo industrijsko civil-i-zacijo. "Mogoče je" pravi, "da bodo stebri naše stare civilizacije padali stoletja, predno bodo na-pravili prostor za graditev nove civilizacije."

Blamaža Italijanov. Mussolini je zahteval, da ima tudi Italija pravico se udeležiti konferen-ce gledi Tangerja. Francija, Angli-ja in Španija, ki sklenjujejo to kon-ferenco, pa so italijanskim zahtevu soglasno odbile. Mussolini je to-rej brezuspešno poslal orožnike v Tanger. Napuh gre pred padcem in tudi to bo še spoznal Mussolini.

Zasedba Reka je veljala Italija-ne nič manj ko 450 milijonov lir. Od zasedbe pa niso imeli Itali-jani druge ko — dolg nos. Silno dragi so torej dolgi nosovi.

PISEMA NA POŠTI

v Chicago imajo: John Zagar, št. 104, Stefan Stuparić, št. 91, B. Sipović, št. 88, Rosic Rudolf, št. 78, Perviniš Jordin, št. 70, Rosi Pečnik, št. 69 in A. Grill, št. 24. Pismo na glavni pošti v rebi vhod z Adams ceste. Poleg tekoče štroglike povejte kraj, odkod pi-mo pričakujete.

Delavske novice.

(Federated Press.)

Zavarovanje zoper brezposelnost.
New York, N. Y. — Unija klobučarjev in čepčarjev, ki izdelujejo platnene klobuke in čepce, je zdela načrt zavarovanja zoper brezposelnost za svoje člane. Načrt pride v prihodnjo mesечно pogodbo, ko poteče sedanja.
Vse krajevne unije so bile obveščene, naj dodajo poldrugi odstotek k vsoti mese, katero bodo v bodoče zahtevale od delodajalcev. K temu poldrugi odstotku prištevajo poldrugi odstotek delavčeve tedenske mezd, ki se odloži v sklad brezposelnostnih skladov. Brezposelnostno zavarovanje bo popolnoma pod območjem unije. Brezposelnostni delavci — ne za čas stavke ali izpisa, temveč ob času depresije, ko ne morejo dobiti dela — bodo deležni šest dolarjev tedenske podpore za dobo šest tednov v letu.

Bankni uradniki se organizirajo.

Chicago, Ill. — Banka krojaške organizacije Amalgamated Trust and Savings Bank je prva neodvisna unija bank v Chicagu. Unija banknih klerkov, ki se je ustanovila v aprilu t. l., je podpisala pogodbo s banko in v pogodbi je zajamčen 40-urni delavnik v tednu. Klerki v drugih bankah se delajo okrog 60 ur v tednu in prejema od \$116 do \$25 tedenske plače. Uradnik, ki prejema \$200 na mesec, se smatra za soto srednjega.

Unija banknih klerkov šteje samo 50 članov. Pristopnina je \$2, redna članarina pa \$1 mesečno za vse člane.

Nekaj drugih bank, ki imajo precej denarja delavskih organizacij, se zdaj pogaja z unijo.

Sodnik, ki je napri sapo drugim sodnikom.

Eureka, Cal. — Tukajšnji zvezni distriktni sodnik je vele izpuštili iz ječe tri člane I. W. W., ki so obtoženi, da so prodajali časopise svoje organizacije. Sodnik je dejal: "Postava, ki brani tem ljudem prodajati časopise dotične organizacije, je protustavna in krivična."

Ta razsodba se smatra za epohalno v sedanjem boju za svobodo govora in tiska v Kaliforniji.

Unije obsojajo Gompersa.

Vallejo, Cal. — Centralni svet krajevnih delavskih unij v Valleju je sprejel resolucijo, v kateri ostro obsoja izvrševalni odbor Ameriške delavske federacije radi znane seattleske afeze, ko je morala ondota centralna unija preklicati svoje stališče glede Sovjetske Rusije in neodvisne politične stranke za delavski narod.

Amalgamacija na Norveškem.

Kristijanija. — Norveške strokovne unije so se pričele spajati po industrijah. Vsi javni namenečeni v občinah se tudi združijo v eni sami uniji, ki se imenuje "Norsk Kommuneforbund".

'Selektivna Imigracija.'

New York, N. Y. (Fed. Press.) — Izbrino priseljevanje v Združene države je že v poteku, dasi še ne izrečno, vendar pa že po odredbah, ki jih zagovarja delavski tajnik Davis. Približno dvakrat toliko odvetnikov, zdravnikov, častnikov, umetnikov in oseb podobnega poklica je prišlo v to deželo v letu, ki se je končalo dne 30. junija letos, kakor jih pa je prišlo v normalnem predvojnem letu 1912, kakor to poroča tukajšnji urad F. L. I. S. Izurjenih delavcev, kakor n. pr. strojnikov, rudarjev, mizarjev in podobnih je bilo 20 odstotkov med vsimi inozemci, ki so bili pripuščeni v to deželo v istem času. Pred devetimi leti jih je bilo pripuščeni 15 odstotkov.

Ta povišek v srednjem razredu in izurjenih delavcih, ki sedaj prihajajo v Združene države, je pripisati "normalnemu" izbirnemu procesu, ki se vrši radi ne srečnih ekonomskih homotij v Evropi od svetovne vojne sem. Tisti, ki se jim slaba godi doma in ki morejo zbrati toliko sredstev, da so v stanu priti semkaj, prihajajo v večjem kakor normalnem številu. Skupinam, ki prihajajo v manjšem številu, zabranjena izseljevanje dveh različnih šteteljic: Prvi so tisti ljudje preiskomašni, da bi mogli potovati, ali pa so med tistimi srečnimi razredi, ki jim pristajajo koristi sedanja izprememba v domovini.

Malo bolj razlog pa je za delavce, da prihaja precej manj poljedelskih delavcev iz osrednje in

vzhodne Evrope. Dočim je l. 1912. priselniški urad označil skoro četrtino ali 23 odstotkov vseh priseljencev za "kmete in poljedelske delavce", kažejo zapiski tistega leta, ki se je končalo s 30. junijem letos, da je poljedelska skupina padla na 2.4 odstotka. To nam pojasnjuje enostavno dejstvo, da so po vojni vse nanovo nastale države odpravile veleposelstva ter razdelile zastoj ali pa prodale po jako nizki ceni vsi to tisto zemljo med kmete — med splošno maso podeželnega prebivalstva. Skoro povsod tam, koder se je v Evropi raztezalo rusko cesarstvo in avstroogrsko monarhija, pa v štirih ali petih starih balkanskih državah je polje v rokah tistih, ki ga v resnici obdelujejo. Ta izprememba je predrušila položaj več kakor 100,000,000 kmetom ter jih prikovala k domati tlo.

Statistika za leto 1923. kaže, da je večina poljedelskih delavcev, ki prihajajo semkaj, iz dežel, koder ni vojna prinesla nobene izboljšanja kmečkemu prebivalstvu. Velika Britanija in Irski sta dale največ kmetov Združenim državam med potekom zadnjega fiakalnega leta, in sicer 2.993. Italija je na drugem mestu s 2.927, Nemčija s 2.785, Norveška, Švedska in Danska s 2.502, Japonska s 1.305 in Francija s 927 poljedelskimi delavci. Ker pridružujejo velike poljedelske dežele vzhodne Evrope svoje poljedelske delavce doma, jih ni nobena poslala toliko, kolikor jih je Francija sama.

Druga vrsta priseljencev, ki je znana pod imenom "služničad", je tudi prišla v manjšem številu l. 1923. kakor pa l. 1912. Tudi to se da razlagati iz dejstva, da je začelo tisti "služničad" bolje po tistih evropskih deželah, koder so prišle mase do večje vladne kontrole. Takorvana "brezpoklicna" skupina, ki vključuje ironično tudi s delom preobložene šene povprečnih priseljencev in njihove otroke, se je povišala s 27 na 36 odstotkov. Ženske in otroci so večidel prišli za svojimi možmi in očet, česar niso mogli storiti med vojno in tlik po premirju.

GAZOLIN SEDAJ PO 14 CENTOV.

Chicago, Ill. — Čikaški avtomobilisti so se v soboto zjutraj prebudili, da so izvedeli veselo vest: Gazolinu je čez noč padla cena za dva centa. Nova cena po vseh čikaških gazolinških postajalnicah — ki so last oljne družbe Standard in neodvisnih podjetij — je sedaj po 14 centov galona. Skoraj pred desetimi leti je bil gazolin tako poceni na srednjem zapadu, pravijo prodajalci.

Indianska oljna družba Standard, ki zalaga enajst srednjepadnih držav z oljem in drugimi oljninimi izdelki, je naznanila zadnjo pocenitev. Neodvisna oljna podjetja so nemudoma sledila temu zgledu ter tudi pocenila gazolin za dva centa.

CERKVE SO CIRKUSI.

Detroit, Mich. — Bivši državni komisar Horacij Earle je pustil duhovniško službo v tukajšnji metodistiški cerkvi, ker se je uveril, da so cerkve čisto navadni cirkusi, v katerih so duhovni klovni in farizeji najnižje vrste. Namesto ljubezni pridiga evangelije, kakor jim ga narekujejo kapitalisti in njih politični podrepaniki.

Dandanes je vse preveč cirkuske šare v cerkvah naspročno, pravi Earle v pismu, v katerem se odpoveduje duhovniški službi. "V cerkvi bi morali ljudje pridigati ljubezen ter učiti vernike, kako je treba biti človeku dober. V cerkvah bi ne smelo biti prostora za nobeno propagando. Duhovni in gledajo, kako bi prišla njihova imena v časopise. Takšni duhovni niso drugače kakor čisto navadni klovni in farizeji. Za Kristov nauk jim ni nič."

Earle je prav dobro označil duhovno. Ali pristaviti bi moral, da izvajajo nevednim ljudem donar iz čepa z neslanimi bajkami o vneah, peklju in nebesih, da pobirajo denar za maše, ki niso vredne niti tistega vina, kar ga popije popje pri njih, da prejema razne miloščine v namene, ki so zares pravi porog naši sedanjim prostiženosti, pa bi bil še bolj opial cerkvene cirkuse.

Italijansko-španski sporazum

bo baje sklenjen med Mussolini-je in de Rivero v obrambo medsebojnih interesov v Sredozemskem morju.

KONEC KOMEDIJE NA BAVARSKEM.

(Nadaljevanje s prve strani.)

toliko slavo. Danes je sam, nad njim visi obtožba veleizdaje in celo pruski monarhisti ga preklinjajo, ker se je dal tako grdo potegnuti od fanatika Hitlerja.

Berlin, 10. nov. — Zvezna vlada je danes prejela zagotovila poveljnikov narodne garde na Bavarskem, da je garda zvesta republikli. Celo zloglasni Ehrhardt je brajvil, da je njegova brigada prostovoljev na razpolago vladi. Diktator Kahr je snoči objavil dolgo poročilo, v katerem pojasnjuje, kako se je začela vstaja. Kahr pravi, da sta Ludendorff in Hitler zasnovala puč, ne da bi bila kaj njemu povedala o tem. V četrtak zvečer sta bila Kahr in general Losow povabljena v veliko pivnico, kjer se je vršil shod fašistov. Tam se je Hitler — ko se je napil piva — proglasil za diktatorja. Nemčije in prišli Kakra in Losowa s samokresom v roki, da sta privolila v revolto in sprejela podeljeni jlna službi. Cim pa sta Kahr in Losow mogla oditi s shoda, sta takoj pozvala čete narodne garde in naredila načrt za potlačanje revolte.

Kahr imenuje Ludendorfa in Hitlerja veleizdajalca in zahteva, da bavarsko ljudstvo razbije Hitlerjevo stranko narodnih socialistov.

Socialistični listi pa poročajo, da Kahr in Losow nista tako nedolžna kakor se zdaj slikata. Oba sta bila za vstajo, ampak preprij je nastal radi vprašanja, kdo sasee nemški prestol, ko zmaga monarhisti, ki so katolišani, hočejo, da katoliška dinastija Wittelbachov postane vladajoča dinastija Nemčije, dočim je Ludendorff pristal Hohenzollernce in protestant. Preprij med katoliškimi in protestantovskimi monarhisti je kriv, da so zdaj oboji obedel v luči.

Dusseldorf, Porenje, 10. nov. — Pri velikih številkah isgredivh v Gelsenkirchenu sta bili včeraj dve osebi ubiti in več ranjenih.

Porenjski separatisti nadaljujejo prodiranje v bavarskem Palatinatu.

VESTI IZ PRIMORJA.

Nova naselstva Italijanov. Za videmskim prefektom je izdal tudi tržaški prefekt Crispio Moncada ukaz, da morajo neitalijanski listi prinašati vse članke, notice in naznanila tudi v italijanskem prevodu in sicer v enakih črkah, kakor pa slovenske članke. To pa valed tega, da se pospeši stapljanje elementov, ki tvorijo pokrajino. S tem so italijani naravnost na eničen način priznali, da jim je političnacevanje prebivalstva glavna svrha. Proti temu atentatu za osnovne pravice vsakega naroda mora stati ves jugoslovanski narod. Vsak narod na svetu ima pravico, da izdaja časopise v svojem jeziku, samo jugoslovanskemu narodu bi hoteli vzeti Italijani to pravico. Toga nikdar in nikoli ne smemo dopustiti! Zato na pomoč preganjaneem v Primorju.

Na Reki se obnaša laški general Giardini ko kak turški pašn. Najpreje je odredil, da dobe kruh in zaslužek samo oni delavci, ki so prodali za sklado leče in postali fašisti. Sedaj pa je izdal novo a. z. jatsko naredbo, dal so razveljavljene vse že izdane trgovske in obrtniške koncesije in da morajo vsi vnovič prositi za koncesijo. Na ta način hočejo spraviti Italijani vse one, ki ne soglašajo s nasilno italijansko politiko, kruh iz Reke. Tako splošuje Italija v Rapalu dano besedo, da bo vedno čuvala neodvisnost Reke! Pa italijanska beseda še ni keli ni nič veljala.

Poligaleo Narodnega doma v Trstu, poslanec Giunta je imenovan za glavnega tajnika fašistovske stranke. Lepa stranka to, ki ima poligaleo za glavno tajnika.

Donoski k italijanski barbarski zapovedi, da se mora poučevati otroke že v prvem razredu samo v italijanskem jeziku. V Šmarje pri Kopru je prišla nova učiteljica, ki zna samo italijanski, otroci pa samo slovenski. Zaukazala jim je, da se italijanski, da naj čitajo, kar se reče po laški leggeret (leketel). Ker ni noben otrok znal italijanski, so mislili, da je rekla učiteljica lenite, kar so tudi storili.

Delavsko gibanje v Jugoslaviji.

(Dalje.)

O NAŠEM TISKU.

(Referat za občni zbor Socialistične-tiskovne zadruge in za tiskovni osek strankinega zbora v Celju.)

UVOD.

V naslednjem bom skušal podati na eni strani poročilo o stanju socialističnega časopisa v Sloveniji, na drugi pa podati nekaj nasvetov, kako bi se naj po moji misli to, ne baš zadovoljivo stanje izboljšalo.

Sedanje stanje

socialističnega časopisa v Sloveniji je zelo neugodno.

O gospodarstvu pri nekdanjem strankinem glavnem glasilu "Napreju" se strankina zborom zadnja leta ni točno poročalo.

Iz lahke umljivih razlogov to tudi na tem strankinem zboru ni moglo. Povedati se mora le toliko, da je "Naprejevo" gospodarsko stanje obupno. Bamo pri eni tiskarni znaša "Naprejev" dolg 226,000 Din., pri dveh drugih pa okrog 40,000 Din. Skupaj dolguje "Naprej" torej nad milijon kron.

Za vse to gospodarstvo ne nosijo moralne odgovornosti organizacije, ki so danes tukaj zbrane, ampak tiste, ki jih ni tukaj, v prvi vrsti pa bivši strankin tajnik, ki je gospodaril pri listu vkljub mnogostraniskim svarilom tako, kakor je izraženo to v zgornjih številkah.

"Zarja" glasilu skupine, ki se je v Ejubljani ločila od stranke, je valed d. narnih teškoč prenehala izhajati.

Tudi mariborska lista "Enakost" in "Volksstimme", od kojih ima prvi le 800, drugi pa 1500 naklade, sta letno za okrog 25,000 Din. pasivna in bi se ne mogla držati, ako bi ne stala za njim Ljudska tiskarna. Edino strokovno glasilu, tednik "Delavec" se širi v gospodarskem ravnotežju, čeprav je polovico cenilji kot "Enakost". Vsa skrivnost tega uspeha je v nakladi. "Delavec" se tiska v 8,000 izvodih in se opira trdno na organizacije.

Kdor bo pazno prebrl tabelo, ki jih prilagamo tej študiji, temu bo postalo na mah jasno, zakaj je gospodarstvo pri naših listih tako slabo. Obenem pa bo znal, se sam povedati.

Kako bi se dalo to gospodarstvo izboljšati.

Trajno sanacije tiska pomenja njegova koncentracija.

Vsa skrivnost leži v veliki nakladi. Treba je zato, da strankina zbor copjenje ali in časopisen separatizem oseh. Kot zasekrat dosegljiv cilj si naj postavi strankina zbor koncentracije vseh glasil, ki jih izdajajo v sloveniji organizacije SBJ.

Ustanavljanje časopisov in organizacija tiska mora biti vezana Sloveniji pod kaznijo izključitve iz stranke novemu Pokrajinskemu odboru SBJ. V bodoče se ne sme več dogajati, da bi se ustanovljali časopisi kjer in kadar bi se to zljubilo kakr krajevni organizaciji — ki je navadno slaba v računanju in se niti ne zaveda, da meče s tem pokretu, kojega prorsčuni so na celi črti pravi povojni prorsčuni, težke sbrane tisočake v vodo.

Seveda bo pa to vzdržljivo, ako bo nov Pokrajinski odbor poskrbel, da naši listi ne bodo pri stranki organiziranih članov na ta način napadali, kakor so jih dosedaj. V tem je za preteklost opravljeno in razlaga začasno opijenje. Namen strankinega tiska je bolj za sananje fronte. Kdor začenja v listu, ki mora biti skupno glasilu cele stranke, boj na notranjo fronto, to je kdor vprablja strankin tisk za osebno napade na pripadnike stranke, ta se ne sme šediti, se prihaja v tisku do razkrajanja in cepjenja ali.

O tem, da se morajo vzdržati naši časopisi na celo področje Slovenije in pri nas za lokalne listice, ne more biti prostora, ne more biti dvoma. Najel je tudi res, da lokalni listi niso brez pomena — vendar je gotovo, da so lukna, ki si ga slovenski proletariet ne more privoščiti.

Veliko vprašanje, ki ga imamo danajše rečiti, je vprašanje ali naj izdajamo dnevaik ali list, ki izhaja po enkrat ali dvakrat na teden.

Pri listih, ki izhajajo dnevno, sta uredništvo in uprava coneja kakor recimo pri tedniku. Pri razvitem časopisu je mogoče vzdržati več ljudi pri listih in pri gibanju. Vendar je veliko vprašanje, ali more to gibanju posebno koristiti. Zakaj se o sebe so s listi tudi čezmerno zaposlene in se nimajo časa posvetiti organizaciji. Tudi je navadno že za liste veliko premalo, tako, da celo list pod tem trpi.

Ako se stvar vestranske premislj, ugovor, da je pri tedniku uredništvo in uprava draga, ne velja. Vaj za prvi čas je organizatorično dalo eni temelj, na kojem more lakati tudi tisk svoje trdno podlago. Kato urednik tednika, ki lahko poveča del svojega protaga čez tudi organizaciji ni drag.

Se bolj važen pa je drug razlog. Široke množice delavstva pri nas ne žitajo dnevnik. Ako bomo priti s veliki naklado do delavstva moramo začeti s tednikom, ki nalaga razmeroma majhne denarne krivce.

Uprava se mora nasloniti na tovarne. Tako nam bo mogoče dvigniti po mojk računski vpljv razseženosti delavskega gibanja število naročnikov slovenskega lista med industrijskim delavstvom v teku enega leta na 3000. Naklada pa bo gotovo (glej prilogo) še nekoliko večja.

Slovenska Narodna
Ustanovljena 9. aprila 1904.

Podporna Jednota
Ishorp. 17. junija 1907
v državni Illinois.

GLAVNI STAN: 2657-59 30. LAWDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS.

Izvrševalni odbor:

UPRAVNI ODESEK:

Prodsednik Vincent Calhoun, **podprodsednik** Andrew Vidriah, R. F. D. 7, Box 31, Johnston, Pa., gl. tajnik Matthew Turk, tajnik bolniškega oddela Blas Novak, gl. blagajnik John Vogrich, urednik glasila Jozs Zvertnik, upravitelj glasila Filip Godina.

FOROTNI ODESEK:

John Underwood, prodsednik, 407 W. Hay St., Springfield, Ill., **Martin Soloznihar**, Box 276, Barbours, Ohio, **Fred A. Vidari**, Box 673, Ely, Minn., **John Terrell**, Box 92, Hendersonville, Pa., **John Gorick**, 414 W. Hay St., Springfield, Ill.

BOLNIŠKI ODESEK:

OSREDNJE OKROJE: Blas Novak, prodsednik, 2657-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.
VZHOĐNO OKROJE: Jacob Ambrosi, Box 286, Moon, Kan., Pa.
ZAPADNO OKROJE: John Grotzki, 14221 Fagget Ave., Cleveland, O.
Anton Sular, Box 194, Gress, Kans., za jugoslov. **Man Marc**, Box 166, Buell, Minn., za avstro-slov. **Niko Zugel**, 5453 S. Winchester St., Murray, Utah.

Nadzorni odbori:

Frank Zalta, prodsednik, 2639 W. 86th St., Chicago, Ill., **Frank Somrak**, 3817 Prosser Ave., Cleveland, O., **William Sitter**, 6204 St. Clair St., Cleveland, Ohio.

Združitelni odbor:

Prodsednik Frank Alai, 2124 St. Crawford Ave., Chicago, Ill., **John Owen**, 2639 W. 26th St., Chicago, Ill., **Jos. Shuk**, 6404 Orton Ct., Cleveland, Ohio.

VRHOVNI ZDRAVNIK: Dr. F. J. Kern, 6263 St. Clair Ave., Cleveland, O.

POZORI:—Korrespondenti s gl. odborniki, ki delajo v glavnem uradu, so vsi takoli:

VSA PISMA, ki se nanašajo na posla gl. prodsednika so naslovi: **Prodsedništvo S. N. P. J.**, 2657-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE BOLNIŠKE PODPORE SE NASLOVI: Bolniško tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

DENARNE POSILJATJE IN STVARI, ki se oščejo gl. izvrševalnega odbora in jednote volbe so naslovi: **Tajništvo S. N. P. J.**, 2657-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE V EVREI S BLAGAJNISKIMI POSLI so pošiljajo na naslov: **Blagajništvo S. N. P. J.**, 2657-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

Vse priobede glade posiljevali v gl. izvrševalnem odboru so naj pošiljajo **Frank Zalta**, prodsedniku avstro-slov. odbora, **Sigis Zalta** je upravl.

Vsi priobiti na gl. porotni osek so naj pošiljajo na naslov: **John Underwood**, 407 W. Hay St., Springfield, Ill.

Vsi dopisi in drugi spiski nanašajo, oglaš, naročila in spiski vsa bjo je v vrsti s glasilom jednote, naj so pošilja na naslov: "Prosveta", 2657-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

V vsakojem delom bo mogoče dvigniti v nakladi tudi nemški list. Iz listih razlogov, iz kojih sem se odločil, naj bo slovenski list v začetku tednika, sem tudi zato, da postane nemški list tednik, preračun za list pod temi pogoji vsebuje kalkulacija 6. Na podlagi te kalkulacije je treba, določiti narodnino tako, da bo list v gospodarskem ravnotežju.

V smislu svojih izjavljaj prostim, da se sedaj strankin zbor na sledeče umaralec:

Strankin zbor sklene:

1. Da se izdajata za teritorij Slovenije do naslednjega samo en slovensko in en nemško pisan politični tednik.
2. Da je vsem organizacijam v Sloveniji pod sankcijo izključitve iz stranke prepovedano izdajati brez dovoljenja Pokrajinskega odbora separatne liste.
3. Da se prepoveduje sprejemati v naše liste napade na osebe in organizacije, ki jih Pokrajinski odbor ni prej izključil iz stranke.
4. Lastništvo lista se pooblašča, da urepa o vsem, kar je potrebno za vzdržanje gospodarskega ravnotežja pri listih po svobodnem prevračanju in do sklopa zlasti do naročnin.

Kalkulacija št. 1.

Enakost l. na teden.
Tisk Ljudske tiskarne brez pribitk.
Poseben urednik.
Poseben upravnik.
Inserati mesečno 1200 Din.

Posamezna številka stane Din									
List stane:									
Naklada	Tisk	Urednik	Upravnik	Počtnina	Tisk, proleter za upravnice; masno	Štampaj	Letno	Met.	Isprazni plačajo
1000	0.99	0.46	0.46	5	10	2.06	107.12	8	1.3
2000	0.73	0.33	0.33	5	5	1.23	96.56	7	0.6
3000	0.61	0.15	0.15	5	3	0.99	51.48	4.30	0.40
4000	0.54	0.11	0.11	5	2	0.87	43.34	3.30	0.30
5000	0.55	0.9	0.9	5	2	0.80	41.8	2.50	0.24
6000	0.53	0.8	0.8	5	2	0.74	39.52	2.30	0.20

Kalkulacija 2.

Volksstimme, 2 na teden.
Tisk Ljudske tiskarne brez pribitk.
Poseben urednik.
Poseben upravnik.
Inserati mesečno 2.400 Din.

Posamezna številka stane Din									
List stane:									
Naklada	Tisk	Urednik	Upravnik	Počtnina	Tisk, proleter za upravnice; masno	Štampaj	Letno	Met.	Isprazni plačajo
1000	0.99	0.23	0.23	5	5	1.55	161.30	13.4	2.4
2000	0.73	0.12	0.12	5	3	1.04	108.16	9.0	1.2
3000	0.61	0.8	0.8	5	2	0.84	87.37	7.4	0.8
4000	0.58	0.5	0.5	5	2	0.77	80.08	7	0.5
5000	0.55	0.5	0.5	5	2	0.73	74.84	6.2	0.5
6000	0.53	0.4	0.4	5	2	0.68	70.72	5.9	0.4

Kombinacija: Volksstimme in Enakost izhajata po enkrat na teden. Imata skupnega urednika in skupnega upravnika; ki dobivata od vsakega lista po polovico plače.

V tem slučaju velja kalkulacija številka 2, le da je treba znovek, ki ga je treba s naročnino kriti s dve deliti.

Kalkulacija št. 3.

Dosedanje stanje.
Enakost.
Urednik dela brezplačno:
1/2 plače upravniku plača Enakost, dve tretjine Volksstimme.
1/2 plače v upravi zaposlenemu oboju plača Enak

O koleri na Kranjskem.

Zbornik Matice Slovenske
XIII. zvezek iz leta 1911.

Sestavil Franc Kobal.

(Dalje.)

Ne da bi se "učenci" zadovoljevali s samim besedovanjem in s potrebo bolnikom, so celo vsi preki začeli spisivati in priobčevati učene razprave o koleri. Da, celo krasni spol je prijel za pero in si svoje polne, nežne, jutranje in rožno zarjo namočene prste pomazal s tinto, samo da bi nam zdravnikom kar najprej priobčevali, kaj je pravi vzrok kolere in kako je pravi vzrok kolere zdraviti. Z eno besedo, besedovalo se je toliko, sodilo toliko in do konca so se izčrpavale možganske sile tako zelo, da jih naposled zlasti damam za nadaljnje sodbje in pametno sklepanje ni preostalo niti za en naprtnik ne, da niti ne za pol grama. In dandanes (1. 1836.) tudi se ni nič bolje. Ko bi že to veljalo samo o ljudeh, ki z vso to stvarjo nimajo nič drugega opraviti, ki o koleri nečejo nič drugega ališati, naj bi že bilo. Toda, če celo osebe, katerim je izročeno državno zdravstvo in nadzorstvo nad nami, zdravniki, za tistega, ki jim govori o koleri, nimajo drugega nego nevoljen posmeh, potem ni čuda, če gre vse narobe." (Dr. Sentimer tukaj paš ne govori samo o razmerah na Ruskem. In tudi če govori, smemo vendarle te njegove besede z vso upravičenostjo navesti kot značilne tudi za naše razmere. — To nam kaže ves tedanji položaj. Op. pis.)

Zmeda je bila vseobšna. Nihče ni vedel, kaj je kolera, kaj je povzročitelj, kaj jo raznaša, zdravil pa jo je vsakdo, vsakde po svoje.

Naj govori o tem naš temperamentalni dr. Sentimer sam:

"Kakor nekčad Amoniti Molohu, tako so zdravniki izprva kolero darovali najraznoličnejših dišav in žgalnih darov: cele kupe gorečih, smrdečih kupov gnoja in plesnive slame; pa ne samo po dvoriščih, po javnih trgih, marveč tudi po hišah, da celo v izbah samih; tako, da bi mogoče potemneti solnce in da ljudje samega smrada in vonjav končno že več

niso vedeli, od kod naj bi sicer še jemali navadni, za vdihavanje potrebni zrak. Profesor Lueders v Kielu je celo govoril, da bi kazalo, požigati cele gozdove in streliati s topovi, da bi se na ta način očistil in pretresel zrak in da bi iz dima od gozdov in iz smodnikov dima nastala gosta, neprodorna stena, ki bi kolero branila dostop v kraje, katerih dotlej še ni bila dosegla."

Ob takih predlogih upravičeno vzklika dr. Sentimer:

"Povej mi, evropska kultura! kdo je neumnejši, Siamci ali mi prosvetljeni Evropejci, ki še dandanes v Genovi in Livornu n. pr. izkušamo pregnati kolero s požiganjem velikih grmad po vseh cestah in kotih in z živahnim streljanjem s puškami iz oken? Siamci ali mi, ki potem, ko je ta kužna bolezen, kakor zmerom, pojenjala sama od sebe, vrhu vsega še s trompetami in s pavkami bobnam v svet in se ustimo, da smo jo srečno pregnali s svojo vedo."

Dr. Sentimer sam je menil, da zoper kolero ni posebnega zdravila in da ga nikoli ne bo, kakor ga po njegovem mnenju ni proti kugi. Paš pa bi se po njegovem prepričanju dala najti zdravilna metoda, po kateri bi sodelovalo več različnih zdravilnih sredstev in ki bi vestno uvaževala vse na bolezen vplivajoče bolnikove okoliščine. Izvor kolere se nikdar ne bo dal zamašiti, pravi, paš pa se dajo ublažiti njeni pogubni učinki: le-tem treba postaviti meje, kakršne narekuje zdrava človeška pamet. Kadar je kolera že znotraj mej, jo treba izkustiti premagati in za vselej pregnati nazaj preko zavarovanih mej. Pri njenem zdravljenju treba vpoštovati samo te tri bistvene točke:

1. treba izkustiti ohraniti in oživiti hitro propadajoče življenske sile obolelega; 2. treba ustaviti izmetavanja in 3. zatreti drisko. — Zavzemaj proti kolero nov način ravnanja proti kolero, kar je za nas tem večja pomena, ker je doktor Sentimer rodem Kranjec. To svojo novo zdravstveno metodo, s katero je stopil v nasprotje proti veliki tedanji zdravnikov, pa ne samo avstrijskih, ampak zdravnikov sploh, je obirno utemeljeval v omenjeni svoji brošuri "Die Cholera heilbar". V podrobnosti se ne bomo spuščali. Sentimer pravi, da bo do

kazal, da je njegova "metoda" boljša nego vse ostale, to pa zlasti zaradi tega, ker je oprta na pravi mnenje o bistvu kolere. Pa mi pri tej priložnosti v vseh do danšnjega dne izšlih predpisih, navodilih, sestavih in spisih o koleri, v vseh svojih modrogojnih besedovanjih in recenzijah pokažite tudi le samo dve ali tri vrstice, iz katerih vsebine bi se dal izvesti omenjeni moj trojni smoter zdravljenja! — vzklika z upravičenim ponosom dr. Sentimer že 1. 1836., z upravičenim ponosom, kajti kasnejša zdravstvena veda je svoje postopanje proti kolero uvedla po prav istih načelih, ki jih je izkušal uveljaviti že dr. Sentimer. Z ozirom na podrobnosti postopanja je čas seveda prinesel marsikaj novega, uspešnejšega, od Sentimerja začrtana smer pa je ostala zmagalka. Dočim je dr. Sentimer povsem pravilno gledal kako bi omejil ozir. ustavil izmetavanje in drisko in zaviral propadanje telesnih sil, so drugi zdravniki ravnali z bolniki, obolelimi za kolero, kar nekam na slepo srečo, ne da bi se dosti trudili, ukreniti kaj takega, kar bi utegnilo omenjenim trem bistvenim pojavom ustvariti koristnost. Zdravili so na kolero obolele s tem, da so jih drgnili ali jih kopali, da je šel pot od njih; dajali so jim piti ledeno mrzlo vodo in jim nastavljali pijavke, zagrevali so jih v pesek in jim navezavali vreče kuhinjske soli, ovsja, ječmena i. sl.

Naj navedem iz tistih časov nekaj istinitih primerov.

Revizor kraljevega višjega urada tridesetnikov (Oberreisigamt) v Kašavi, Ferd. Eekmayer je 1. 1831. v "Illyrisches Blatt" poslal pisanje, v katerem kot najuspešnejše sredstvo zoper kolero priporoča krepko drgnjenje z rakavim suknom ali s krtačami. Dobro je tudi, pravi, če se v telo krepko vdrgne akvavit ali špirit in če se na stopala na nogal/ in med noge polože razgrete opeke, da se telo hitreje razgreje. Obenem priporoča, krog želodeca in trebuha pokladati vroč močnik. Ta sredstva so po njegovem zatrdilu izborna pomagala nekemu židu iz Kolomeje. Izumili so ga baje kolomejski židje, med katerimi so po njihovem pripovedovanju kolera divjala že pred 200 leti. (Dalje prihodnjik.)

"Ženske brez domovine".

New York. (Jugoslovanski oddelek P. L. I. S.) — Letošnjega 22. septembra je minulo leto dni, kar je stopil v veljavo zakon, takozvani Cable Act, ki podeljuje samostojno državljanstvo ameriškim ženskam. Doba dvanajstih mesecev ni zadostna, da bi se širše občinstvo zavedalo posledice tega zakona, ki v mnogih pogledih pomenja pridobitev za ameriško žensko, ali na drugi strani dodaje mnogo težkoč tujerodnim ženskam.

Tekom poletnih mesecev, ko mnogo ljudi potuje v Evropo, je novi zakon v nekaterih slučajih spravljal v zadrego državni departament, ameriške konzule v inozemstvu in mnogo ameriških družin. Zgodilo se je, da je ameriški državljan, ki se je po 22. septembru 1922 oženil z inozemko, hotel potovati v Evropo, bodisi radi zabave ali radi družinskih zadev. Kmalu je našel, da on sicer lahko dobi potni list, da pa njegova žena ne more potovati z njegovim potnim listom in da ona sploh ne more nikjer dobiti svojega posebnega potnega lista.

Srečna je še pri tem inozemska žena Amerikanca, katere domovina je Francoska, Poljska, Italija, Švica ali Danska. Te države imajo namreč v svojem zakonu o državljanstvu določbo, da njihove državljanke, ki se poročijo z inozemcem, pridržujejo svoje izvirno državljanstvo, razun k v slučaju, da one valed poroke pridobijo državljanstvo svojega moža. Angličanka, Nemčija, Finska, Čehoslovacka, Jugoslavija in druge države pa določajo, da njihova državljanke kratkoma zgubi svoje izvirno državljanstvo, ako se poroči z inozemcem, ker se predstavlja, da ona s tem postane državljanica njegove dežele. Ali po Cable Actu poroka z ameriškim državljanom ne podeljuje več ameriškega državljanstva njegovi inozemski nevesti. Doslodno, ako inozemec postane ameriški državljan valed naturalizacije, njegova žena ostane še vedno inozemka. Novi zakon se ne tiče seveda onih žen, ki so pred 22. septembrom 1922 postale Američanke valed poroke, oziroma možje naturalizacije.

Posledica je ta, da je mnogo žensk, poročenih z Amerikanci, postale "brezdomovine" — zgrubile so svoje izvirno državljanstvo, ne da bi pridobile ameriškega.

Nemčija in Švedska sta modro ravnali, s tem da sta dovolili, da se takim ženskam — dasi po njihovem zakonu niso več njih državljanke — izda posebno potno dovoljenje. Na Nemškem se ta nadomestilni potni list zove "Personalanweis", s katerim dotičnica sme potovati v Nemčijo. Angleška vlada je imela mnogo sitnih slučajev te vrste; angleške konzularne oblasti v tej zemlji brzojavljajo v vsakem slučaju svojem zunanjemu ministerstvu z navedbo, kdo in zakaj hoče potovati. Ako ministerstvo ugodni, pooblašča konzule, naj izdajo dotičnici potovalni list (traveling pass).

Novi zakon ima tudi veliko važnih posledic na priseljevanje. Poprej je naturalizacija moža avtomatično podelila državljanstvo njegovi ženi, kakor tudi otrokom, nahajajočim se v Združenih državah. Ako se je družina nahajala še v inozemstvu, ni bilo se bati nikakih težkoč glede njihovega prihoda v Združene države. Po novem zakonu pa nastane velika sprememba — ne glede otrok, kajti njih se novi zakon ne tiče, ampak glede žen. Res je, da dosega ni bilo veliko slučajev te vrste, kajti razmeroma majhno je število onih Amerikanec, ki so po 22. sept. 1922 šli poročiti se v inozemstvo; glede naturaliziranih tujerodcev pa je znano, da sodišča nerada podeljujejo državljanstvo onim, ki imajo svoje družine v inozemstvu. Ali takih težkoč bo vedno več in več. Žena ameriškega državljanca, ako je inozemka, spada seveda po sedanjem priseljeničnem zakonu pod kvoto. Res je, da imajo glede kvote prednost pred drugimi priseljenci, kot jo imajo bližnji sorodniki ameriških državljanov in inozemcev s prvim papirjem, ali, ako je kvota izčrpana, ne bi mogle biti pripuščene.

Druga težkoča nastane glede takozvanih materinskih pokojnin (mothers' pensions). Mnogo držav izrečno dovoljuje podpore le ameriškim državljanom. Tako države Arizona, Oregon in Arkansas. V državah Illinois, Minnesota, Montana in New York se zasteva vsaj prvi papir.

Federalni zakon o podelitvi po-

stega javnega zemljišča (Homestead Law) daje prsto zemljišče v last le ameriškim državljanom. V obmejnih državah, kjer mnogo naturaliziranih Mehikancev obdeluje dodeljeni jim "homestead", bi se njihove žene, katerih primitivna izobrazba malone izključuje možnost njihove naturalizacije, nahajale v precejšnjih sitnostih glede posestva po smrti svojih mož.

Za mnoge občinske službe — kot snalilke in paznice — imajo prednost vdove po pokojnih mestnih nastavljenih; ali v mnogih občinah take vdove, ako so še inozemke, ne bodo več v stanu dobiti takih služb. Tudi zakon o delavskih odškodninah — workmen's compensation law — dela v mnogih državah razliko med državljanin in inozemci; tukaj nenastanjenim inozemcem se neke znižajo posmrtnina za tretjino.

Nimamo še nikakih podatkov, ki bi pokazali, koliko manj žensk je po začetku novega zakona postalo državljanke. Dasi novi zakon teoretično razširja pravico žensk do državljanstva — kajti sedaj vsaka ženska, tudi če njen mož je inozemec, sme prositi za državljanstvo —, vendar v praksi bržkone manj žensk postaja sedaj državljanke. Lani je glavni naturalizacijski uradni newyorškega distrikta napravil zanimivo raziskavo. Našel je, da v vsakih sto slučajih naturalizacije, je bilo šestdeset poročenih-žensk. To je bilo pred uveljavo sedanjega zakona. Raditega v vsakih sto direktnih naturalizacijah je povprečno po šestdeset žen bilo neposredno naturalizacijah tekom prvih šestih mesecev letošnjega leta, najdemo, da približno petdesettisoč žen je ostalo inozemk valed naturalizacij, razun ako se niso same porigale dobiti samostojno drugi

papir. Večina teh žensk je zgrubila svoje izvirno državljanstvo. Prisotnost tisočeri žensk v Združenih državah, ki so brez vsakega državljanstva, kliče na resnem preudarku in odpomolu. Mnogo teh žensk se niti ne zaveda, da je Cable Act kaj spremenil na njihovem stanju. Še le v slučajju potrebe, ko prosijo za potni list, za materinsko pokojnino ali drugade, najdejo, pri čem da so vsaka inozemka, zlasti ako se je poročila po 22. septembru 1922 ali ako je njen mož postal državljan, še le po tem dnevu, naj to dobro preudari.

Temu vprašanju naj se posebno posvetijo naše ženske organizacije, ki so večinoma sestavljene od članic, ki so postale državljanke na lahek način — valed naturalizacije svojih mož. One utegnajo najlažje razumeti in ceniti, s kakimi težkočami se ima sedaj boriti tujerodna žena; o teh težkočah tujerodne Amerikanke večinoma še pojma nimajo. Zlasti od teh organizacij tujerodk pričakujejo take ameriške ženske organizacije, kot je National League for Women Voters, nasveta in konkretna navodila, kaj naj se stori, da se v okvirju Cable Acta olajša naturalizacija tujerodnih žen.

Za Božič!

RZENOVEC, BRINJEVEC, SAJJEVEC, SKOC BOURBON, SLIVOVEC, BREZ ALKOHOLICNI OKUSI, zastojuje DVE "unče za okus in barvo za ŠTIRI galone. Absolutno najboljši in najmočnejši, ki se dobi na trgu, zadovoljstvo jamčimo.

En pint zadosti za 32 galonov stane le \$10.00.

En ducat mešanih okusov stane le \$16.00.

Tri dve unče steklenice, kar si izberete stane \$5.00. Priložite 48c več na poštnino in zavarovalnino. Pošljite Money Order ali vam pošljemo C. O. D. Narodite sedaj za praznike. Naslov je.

Marvel Extracts Company
Box 353, Dept. P. I.,
Homestead, Pa.

JAZ SEM ŽE PRIČEL POŠILJATI DARILA ZA BOŽIČ
v stari kraj. Ako želite poslati denar vašim v stari kraj za božične praznike, jaz vredim to za vas, samo pošljite svoto, ki jo mislite poslati tja, na mene.

Pišite za pojasnila na:
EMIL KISS, BANKIR
133 Second Ave.,
New York

Izdelujem afidevite, pisemske pogodbe.
Dopremljam rojake iz starega kraja!
Prodajam likartel! Prejemam denar na hranilno ulogo.

POŠILJANJE DENARJA ZA BOŽIČ

Gotovo tudi letos ne bodeš pozabil svojev v starem kraju, temveč jim bodeš poslal primeren denarni dar za božične praznike! Čim prej opravite to opravilo, toliko bolj!

Naša banka je ukrenila vse potrebno, da bode njena božična pošiljate hitro in točno dostavljene prejemnikom.

Denar lahko pošljemo POTOM POSTE in POTOM BRZOJAVNEGA PISMA.

Denar poslan potom nas je izplačan prejemniku na njegovi domači pošti brez vsakega odbitka. DOLARJE V JUGOSLAVIJO pošilja naša banka potom pošte ali brzojava!

NAŠE CENE so vedno med najnižjimi. Priprajajte se!

V STARI KRAJ — za Božič! Ako ste Vi med onimi, ki nameravate praznovati Božič v starem kraju, potem je v Vašo korist, ako se poslužite trdnice, ki je znana po točni in solidni postrežbi.

Ako ste namenjeni dobiti hogo iz starega kraja, nam pišite po nadaljnja pojasnila.

SLOVENSKA BANKA
Zakrajšek & Češark,
70 — 5th Ave., New York, N. Y.

Visoška kronika.

DR. IVAN TAVČAR.

(Dalje.)

Okrog ustnie so se mu napravile čudne poteze, a v čelo se mu je vrezala globoka guba, kar je gotorilo, da postaja srdit.

V strahu sem prijel rokavico ter jo zavijtel k obrazu, s katerim je oče silil proti meni.

In res je moralo železo zadeti starega moža, ker se je prikazalo nekaj krvi na njegovem obrazu. Polikarp je zaječal:

"Pravično je, da me z zaničevanjem kaznuje moj lastni otrok!"

Posegel je po moji ročici ter sklonil nad njo svojo kakor iz železa skovano glavo. Ni spregovoril besede, samo telo mu je včasih zatrepetal, ker ga je pretresalo kesanje.

Zasilile so mi solze v oči, tako da sem ihtel spregovoriti: "Oče, saj nisem več hud!"

Odhitel je od mene. Ko je stopal po čumnati, so se mu pletle noge, kakor da bi bil izpil preveč vina. Dobro vem, da je Polikarp Khallan malokdaj pil čez mero in da je bil trezen tudi tisto popoldne.

Moja levica je bila mokra, mokra od solz, ki jih je prelil ponosni moj oče!

Nikdar ni govoril z mano o tem pogodbu. Ali nekaj dni pozneje, ko sem se zjutraj prebudil, ležal je na moji odeji samokres z debelim, okovanim kopitom —

Tako so se pričeli časi moje pokore! Opravljal sem jo vse dni svojega življenja za svoje, pa tudi za pregrehe očeta, ki mi je bil oster in hud zapovednik. Vsemu, kar osrečuje človeka, sem se moral odreči; a vedno še prosim Boga, našega Stvarnika, da bi mi zadovoljstva moja pokora in da bi me v večnem življenju ne ločil od njega, ki me je rodil.

II.

Končno sem ozdravel.

Takoj nato me je oddal oče, ki morda ni rad gledal pohabljenega me roke, Ahacu Langerholzu v Škofjo Loko. Ta je imel svojo kovačnico zunaj mestnega ozidja, nekako tam, kjer se skupaj zlivati selčka in poljanska voda. Tri leta sem obdelaval železo, ker je hotel Polikarp Khallan dobiti na Visoko svojega domačega kovača.

V stanovanje sem prišel h Kasperju Wohlgeuetu, ki si je bil po zadnjem velikem požaru sezidal na trgu lepo novo hišo. Tam je imel slovečo pivnico.

Tri leta sem preživel med tujci. Privadil sem se počasi tudi govorici, ki jo govori ljudstvo, katero se je iz nemških dežel naselilo med nami.

V teh treh letih nisem nikdar prišel na Visoko. Še takrat me niso klicali, ko je umrla mati. Pokopali so jo brez mene. Prikrit pa mi ni ostal tremutek, ko je umirala. Tisto noč namreč, ko je odhajala s sveta, je pod streho Wohlgeuetove

hiše, kjer sem spal, nekaj tako počilo, da sem prvi hip menil, da so ustreli iz topa na gradu. Povedalo se mi je, da je Barbara Khallan ugasnila kakor svetilka, če ji pokaže olje. Pred Sodnikom ni imela težav, ker ji je bilo življenje ležišče v trnju; to trnje se je zabadalo v njo, in najsi ni imela druge želje, nego služiti Bogu in njegovu pravi ver!

V letih, ko sem se učil kovaštva, nisem kaj posebnega doživel. Prve čase sem odpiral oči, ker nisem bil navajen velikega mesta. Mojster Langerholz pa je že skrbel, da nisem pohajkoval in lazil za znamenitostmi lepe Škofje Loke. Učil me je z besedo, pa tudi s pestjo, in skoraj bi zapisal, da sem prejel od njega dosti več udarcev kot pa dobrih besed. Tudi sorodnik Wohlgeuet mi ni preveč polnil skled. Zatorej sem dostikrat v pozni noči jokal pod streho, kjer je bila vročina ali pa tak mraz, da mi ni hotelo spanje sesti na oči.

Doživel sem tudi prijetne dneve. Posebno prijetni so bili sejni na trgu, h katerim se je priključilo dosti ljudstva, tudi izpridenega, da je imel z njim sitnega posla gospod Janez Kos, tedanji čislani in spoštovani mestni sodnik.

Meni so napravljali največje veselje, mestnemu sodniku pa največje skrbi študentje očetov jezuitov iz Ljubljane. Prihajali so pri različnih prilikah v mesto, če je bila šola, pa tudi če je ni bilo, tako da se je govorilo, da so to študentje, ki pravzaprav zahajajo malo v šolo in kujejo očetu prefektu zelo mučne dni.

Kadar je počila vest, da pojo študentje na mestnem trgu, smo zginitli vajenci iz kovačnice, da se je mojster togotil in nam pozneje plačeval v najtežjem denarju. Nič ni pomagalo! Viskdar smo prihiti na trg in petje smo poslušali; študentom nismo nič dajali, ker sami ničesar nismo imeli, paš pa so morali skladati zanje meščani ter kmetje in kmetice. Sicer pa ti študentje niso slabo živeli; če ni bilo drugače, zginito jim je pod palec še celo tuje imetje.

Enkrat na praznik popoldne igrali so nam ginljivo "actionem", da smo bili vsi zadovoljni in da smo že celo jokali. Pri vsaki priliki pa so jo vedeli tako zasukati, da se je tudi plesalo. Pri takem so jemali dekleta domačim mladeničem, kar je rodilo jeko in prepir.

Vselej so se stegli z mesarskimi pomočniki in najmanjše pokorščine niso izkazovali mestni gvardiji. Ni čuda, da so navsezadnje razkačili gospoda grajskega glavarja, da jim je prepovedal vstop v mesto. Škoda! Odrasli in neodrasi smo to prepoved bridko občevali.

Na grad otročaji nismo smeli zahajati. Ogromna ta stavba z mogočnim svojim stolpom je vendar najbolj razburjala mojo radovednost. Pripovedovalo se mi je, koliko mogočnih topov je postavljenih po ozidju in kako gosposko stanuje ondi gospod grajski glavar. Tudi so se pripovedovale neverjetne reči o sobanah, v katerih je prebival sam gospod škof, kadar je prišel v Loko ter ga je pri vhodnih vratih sprejelo mestno staroštinstvo.

(Dalje prihodnjik.)